

Lietuvos
mokslo
taryba

Projektą „Paauglių asmeninių tikslų formavimosi mechanizmai socialinės nelygybės kontekste (PaNel)“ finansuoja Lietuvos mokslo taryba (LMTLT) pagal sutartį Nr. S-MIP-19-26.

ktu

1922

Paauglių akademiniai tikslai socialinės nelygybės kontekste: Tęstinio tyrimo „Tikslų laboratorija“ rezultatai

Dr. Rasa Erentaitė

Kauno technologijos universiteto

Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakulteto

Vyresnioji mokslo darbuotoja, projektų PaNel ir NO-GAP vadovė

XIV LETA FORUMAS, 2022 03 31

1

TYRIMO KONTEKSTAS IR TIKSLAS

Socialinė nelygybė atsispindi paauglių gyvenime

Nepriteklius patiriantys vaikai ir paaugliai pasižymi:

- Aukštesniais elgesio, emocinių ir kt.sunkumų įverčiais (Conger et al., 2010);
- Žemesniais akademiniais pasiekimais (Chmielewski, 2019; STRATA, 2020);
- Prastesnėmis išsilavinimo, pajamų perspektyvomis ateityje (Duncan et al., 2010; STRATA, 2020).

Šie efektai aiškinami akcentuojant skirtingus aplinkos aspektus:

- Resursų modelis (Bradey & Corwyn, 2002);
- Šeimos streso modelis (Masarik & Conger, 2017);
- Neprognozuojamos aplinkos patirtys (Frankenhuis & Nettle, 2020).

Kokios vidinės psichologinės adaptacijos siejamos su nepriteklių patirtimis?

Kai kurie kognityvinių procesų ypatumai:

- Susitelkimas į situacinius stimulus, ateities stimulų nuvertinimas (Kruger et al., 2008);
- Prastesni kognityvinių atsakų kontrolės įverčiai (Farah et al., 2006).

Kai kurie socialinio-kognityvinio funkcionavimo ypatumai:

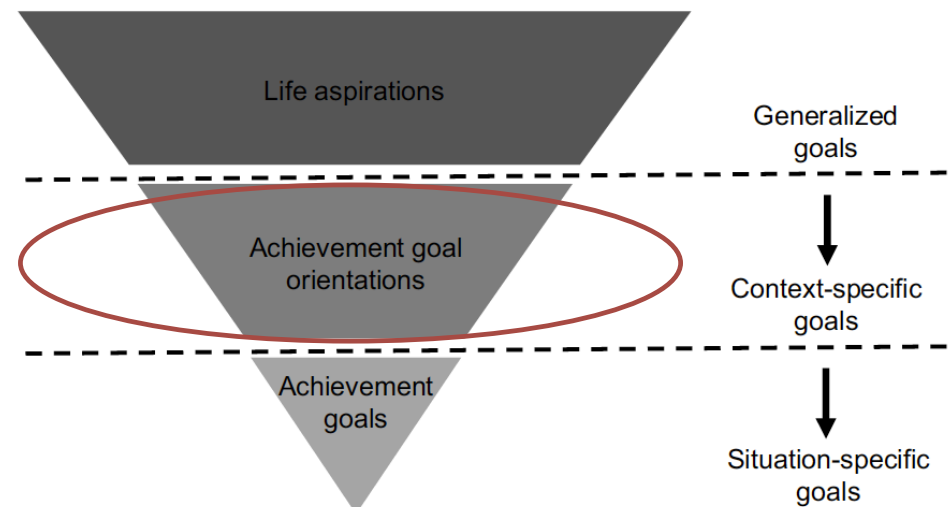
- Žemesnis saviveiksmingumas ir pasitikėjimas savimi (Evans et al., 2005);
- Žemesni lūkesčiai išsilavinimo ir karjeros srityje (Erentaitė, 2020; STRATA, 2020);
- Stipresnė nekintamų gebėjimų samprata (Claro et al., 2016).

Kaip motyvaciniai mechanizmai reiškiasi socialinės nelygybės kontekste?

Tęstiniu tyrimu siekiama nustatyti, kaip kinta paauglių asmeniniai tikslai ir gebėjimai jų siekti

- netolygiomis socialinėmis, ekonominėmis ir kultūrinėmis sąlygomis,
- greitai besikeičiančiomis makro aplinkybėmis.

Tikslas-norimos būsenos kognityvinė reprezentacija

Janke & Dickhausen (2019)

Akademinių tikslų orientacijų samprata

Elliot & McGregor, 2001

Mokiniai teikia pirmenybę tam tikram **požiūriui į sėkmę mokantis:**

Akademinių tikslų orientacijų samprata

Elliot & McGregor, 2001

Mokiniai teikia pirmenybę tam tikram **požiūriui į sėkmę mokantis:**

SĖKMĖ MOKANTIS TAI:	
↓	↓
Meistriškumas Mastery	Pasiekimai Performance
<u>Vertinimo kriterijai</u> <ul style="list-style-type: none">• Vidiniai arba universalūs	<u>Vertinimo kriterijai</u> <ul style="list-style-type: none">• Išoriniai (konkurentai, vertintojai)

Akademinių tikslų orientacijų samprata

Elliot & McGregor, 2001

Mokiniai teikia pirmenybę tam tikram **požiūriui į sėkmę mokantis:**

SĖKMĖ MOKANTIS TAI:	
↓	↓
Meistriškumas Mastery	Pasiekimai Performance
<u>Vertinimo kriterijai</u> <ul style="list-style-type: none">• Vidiniai arba universalūs	<u>Vertinimo kriterijai</u> <ul style="list-style-type: none">• Išoriniai (konkurentai, vertintojai)
<u>Lanksčių gebėjimų samprata</u>	<u>Nekintamų gebėjimų samprata</u>

Akademinių tikslų orientacijų samprata

Elliot & McGregor, 2001

Mokiniai teikia pirmenybę tam tikram **santykiui** su savo tikslais:

SANTYKIS Į TIKSLĄ ↓	SĖKMĖ MOKANTIS TAI: ↓	
	Meistriškumas Mastery	Pasiekimai Performance
Siekimas Approach		
Vengimas Avoidance		

Akademinių tikslų orientacijų samprata

Elliot & McGregor, 2001

Mokiniai teikia pirmenybę tam tikram tikslų **turiniui** ir **santykiui** su savo tikslais:

SANTYKIS Į TIKSLĄ ↓	SĖKMĖ MOKANTIS TAI: ↓	
	Meistriškumas Mastery	Pasiekimai Performance
Siekimas Approach	Meistriškumo siekimas	
Vengimas Avoidance	Menko meistriškumo vengimas	

Akademinių tikslų orientacijų samprata

Elliot & McGregor, 2001

Mokiniai teikia pirmenybę tam tikram tikslų **turiniui** ir **santykiui** su savo tikslais:

SANTYKIS Į TIKSLĄ ↓	SĖKMĖ MOKANTIS TAI: ↓	
	Meistriškumas Mastery	Pasiekimai Performance
Siekimas Approach	Meistriškumo siekimas	Aukštų pasiekimų siekis
Vengimas Avoidance	Menko meistriškumo vengimas	Žemų pasiekimų vengimas

Akademinių tikslų orientacijų samprata

Elliot & McGregor, 2001

Akademinių tikslų orientacijos skirtingai susiję su pasiekimais ir emoc.sunkumais.

SANTYKIS Į TIKSLĄ ↓	SĖKMĖ MOKANTIS TAI: ↓	
	Meistriškumas Mastery	Pasiekimai Performance
Siekimas Approach	Meistriškumo siekimas	Aukštų pasiekimų siekis
Vengimas Avoidance	Menko meistriškumo vengimas	Žemų pasiekimų vengimas

Pristatyme analizuojami klausimai

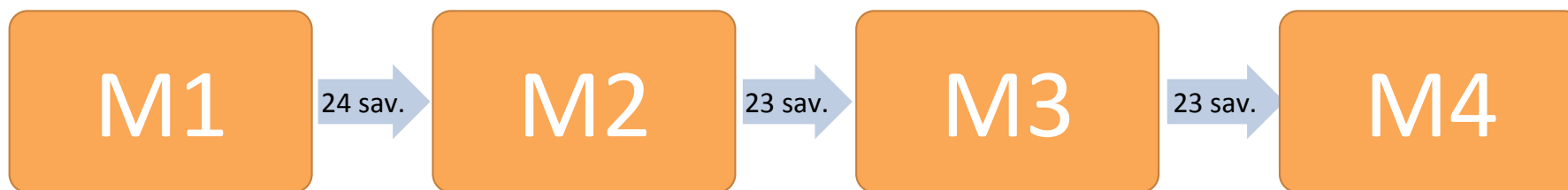

1. Kaip skiriasi paauglių akademiniai tikslai pagal SEK aplinką dviejų mokslo metų laikotarpiu?
2. Kaip skirtingos SEK aplinkos paauglių akademiniai tikslai susiję su jų pasiekimais dviejų mokslo metų laikotarpiu?

2

TYRIMO METODAI

Tęstinio tyrimo schema

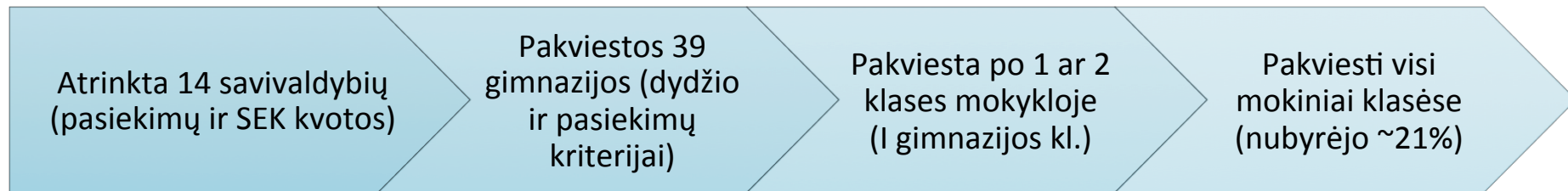
2019		2020		2020		2021	
Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2
Ruduo		Pavasaris		Ruduo		Pavasaris	

↑
Covid-19
pirma
banga

← Covid-19 antra
ir trečia
bangos →

Tyrimo dalyviai

Keturių pakopų imtis

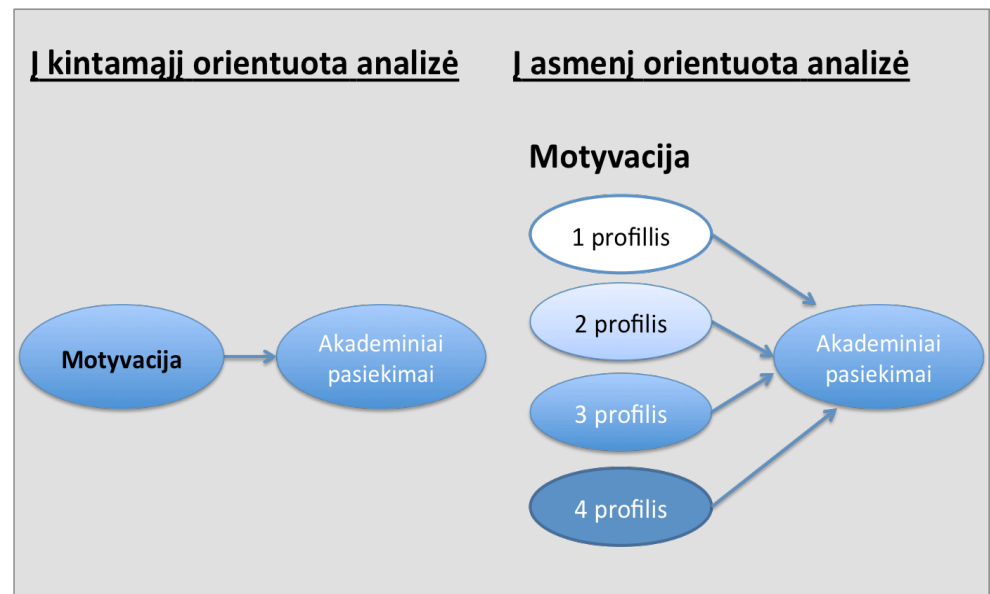
1268 mokiniai iš 36 gimnazijų (76 klasių)

- Amžius $M_1 = 14.87$, $SD_1 = 0.39$;
- Lytis: 51,7 % merginų;
- Nemokamą maitinimą gavo 12,7 % dalyvių;
- 92,8% I matavimo dalyvių išliko IV matavime.

Duomenų analizė

Į asmenį orientuota analitinė prieiga atskleidžia mokinių aplinkos ir funkcionavimo **heterogeniškumą** (Bergman et al., 2003):

- Ieškoma tipišκών raiškos profilių, kurie atsispindi duomenyse;
- Taikoma latentinių profilių analizė (LPA) (Muthen & Muthen, 1998-2017).

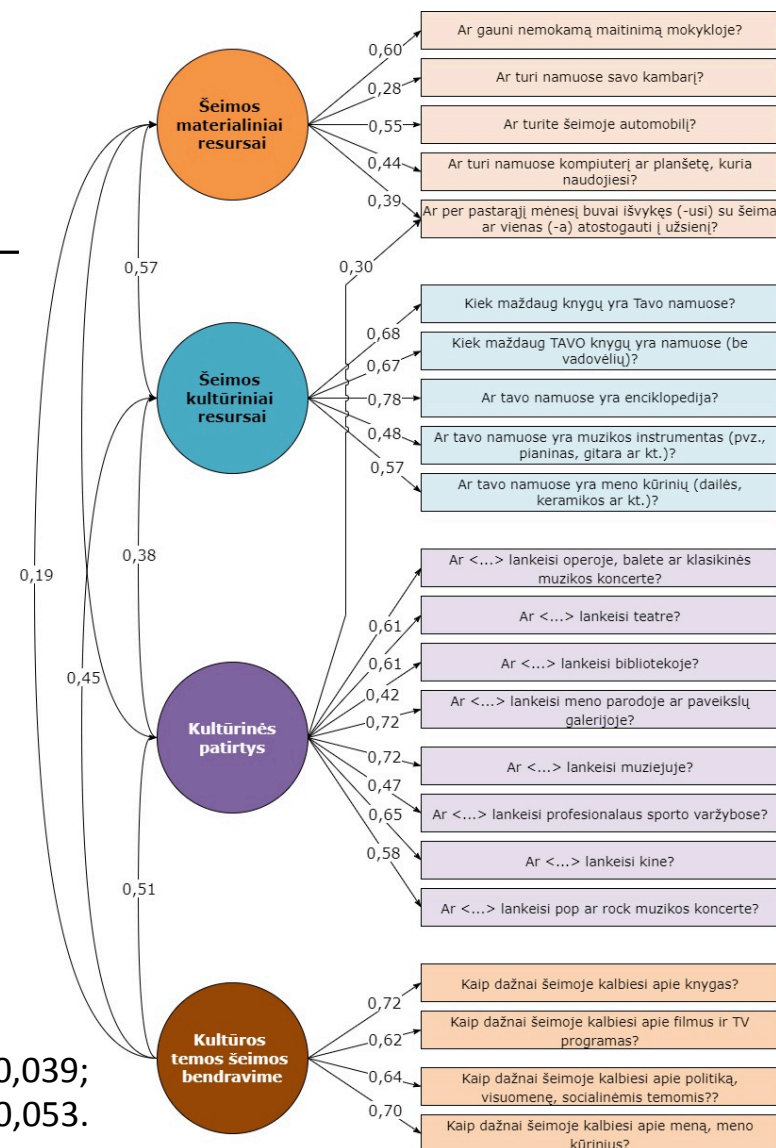
SEK aplinkos matavimas

Dimensijos:

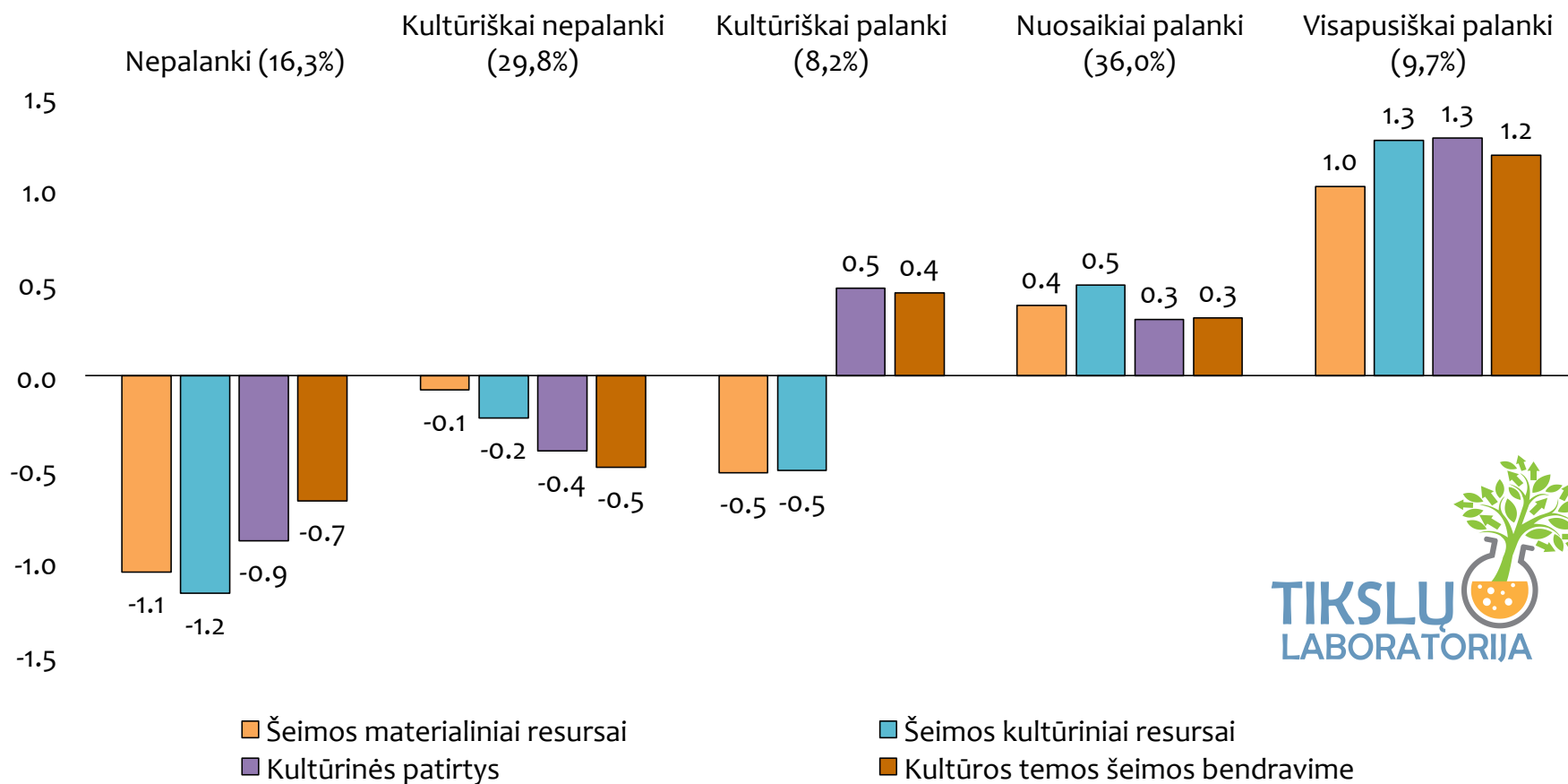
- Šeimos materialiniai resursai
- Šeimos kultūriniai resursai
- Kultūrinės patirtys
- Kultūros temos šeimos bendravime

$$\chi^2_{(WLSMV)} = 571,49 \text{ } df = 198, p < 0,001; \text{ RMSEA} = 0,039; \text{ CFI} = 0,938; \text{ TLI} = 0,928; \text{ SRMR} = 0,053.$$

Paauglių SEK aplinkos įvairovė

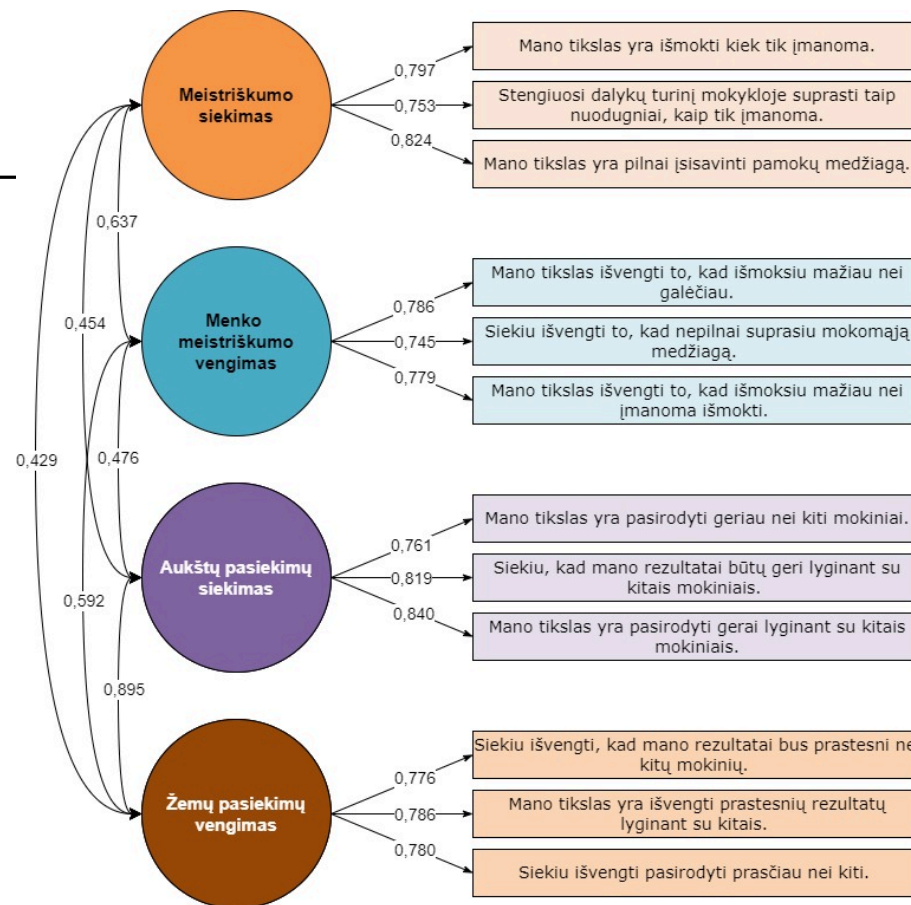
Akademinių tikslų matavimas

Dimensijos:

- Meistriškumo siekimas
- Menko meistriškumo vengimas
- Aukštų pasiekimų siekis
- Menkų pasiekimų vengimas

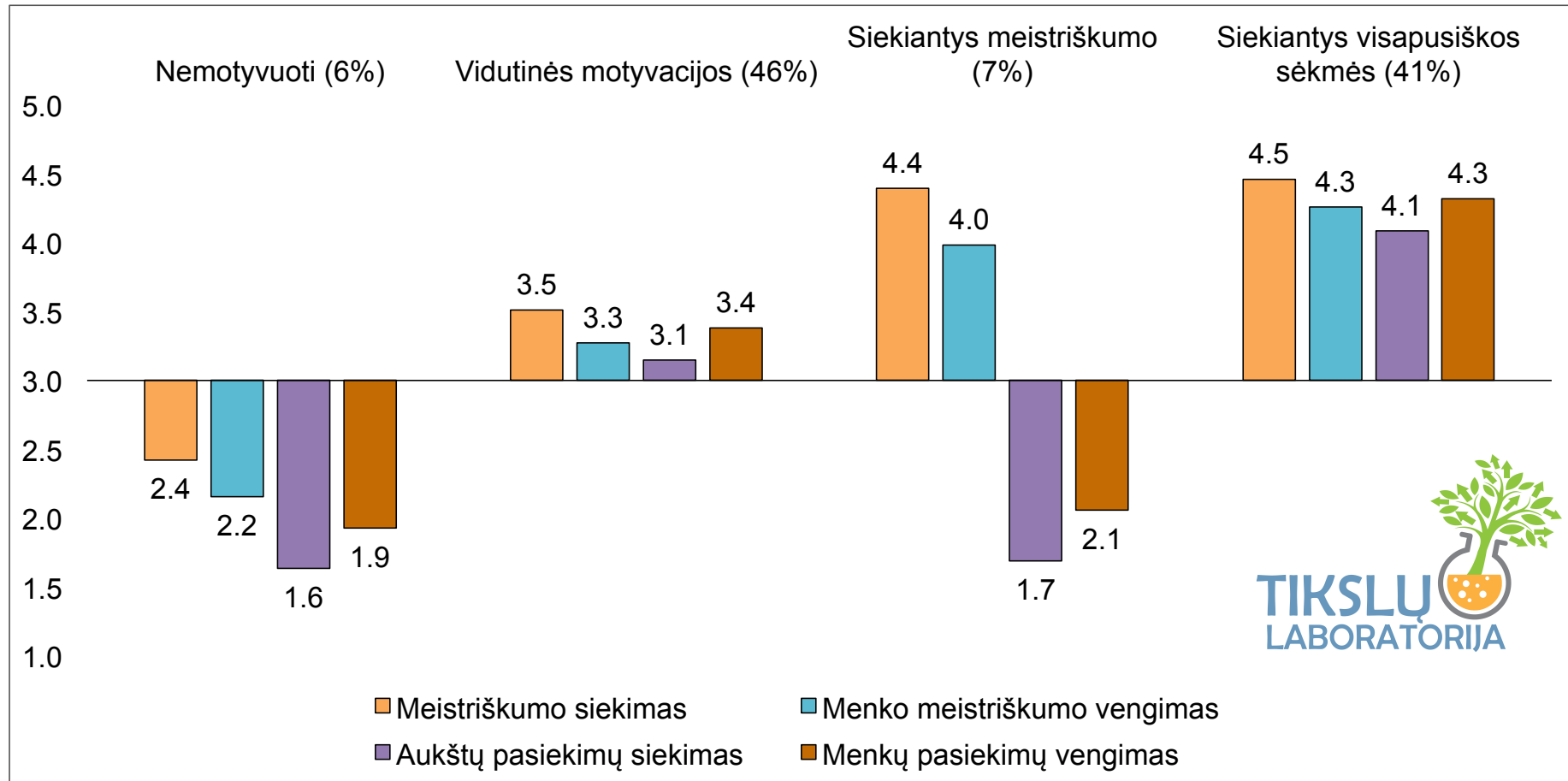
Atsakymų skalė:

- 1 (visiškai netinka)
- 5 (visiškai tinka)

$$\chi^2_{(MLR)} = 1965,70 \text{ } df = 216, p < 0,001; \text{ RMSEA} = 0,027; \\ \text{CFI} = 0,965; \text{ SRMR} = 0,053.$$

Paauglių akademinėjų tikslų orientacijų profiliai

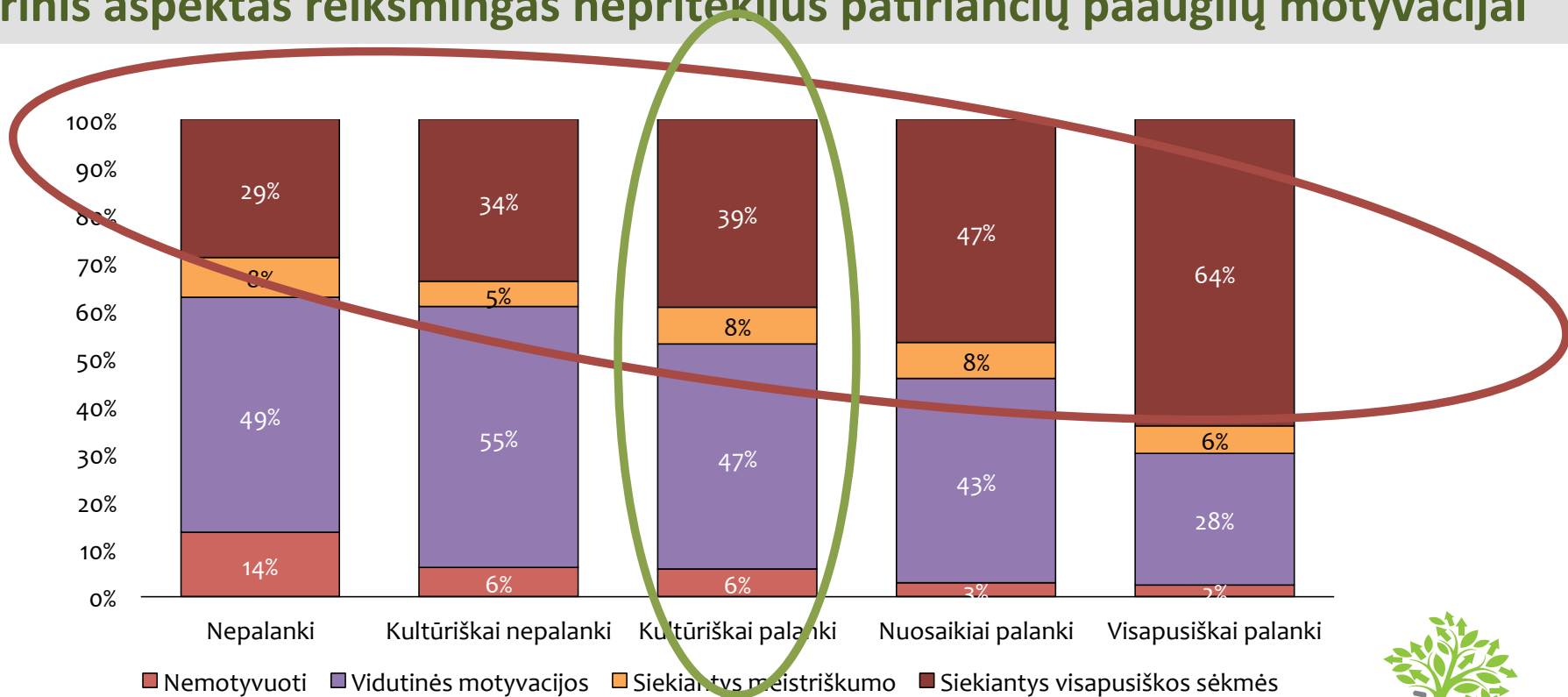

3

**Akademiniai tikslai ir jų
pokyčiai SEK pogrupiuose**

Ryškus motyvacijos atotrūkis pagal SEK aplinką: nepalankiausioj aplinkoj dvigubai mažiau labai motyvuotų mokinių nei palankiausioj aplinkoj

Kultūrinis aspektas reikšmingas nepriteklius patiriančių paauglių motyvacijai

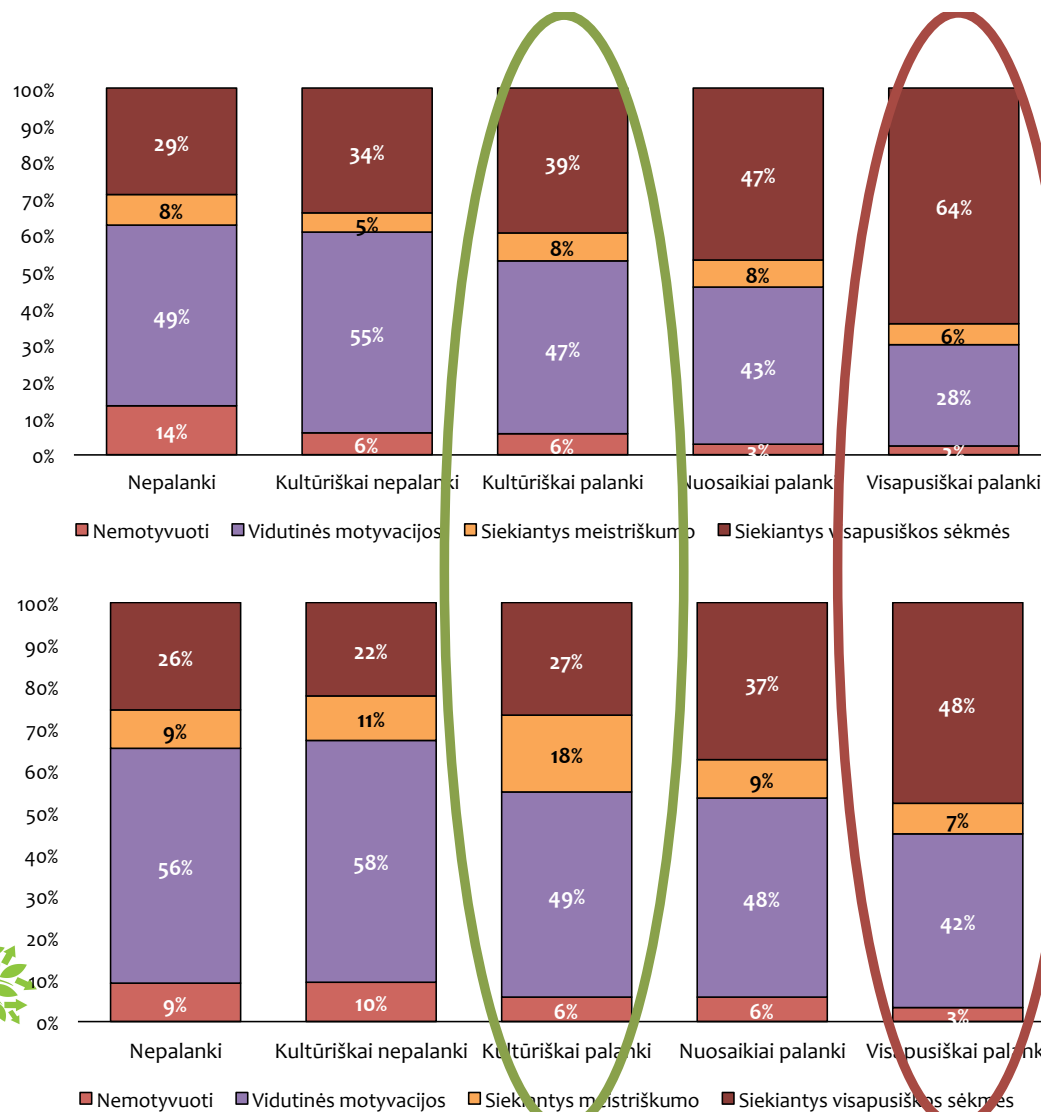
I matavimas 2019 m. rudenį

I matavimas 2019 m. rudenį

Mažėja aukštos motyvacijos mokinių, ypač palankioj SEK

Kultūriškai palankios aplinkos mokiniai augina meistriškumo siekj

IV matavimas 2021 m. pavasarį

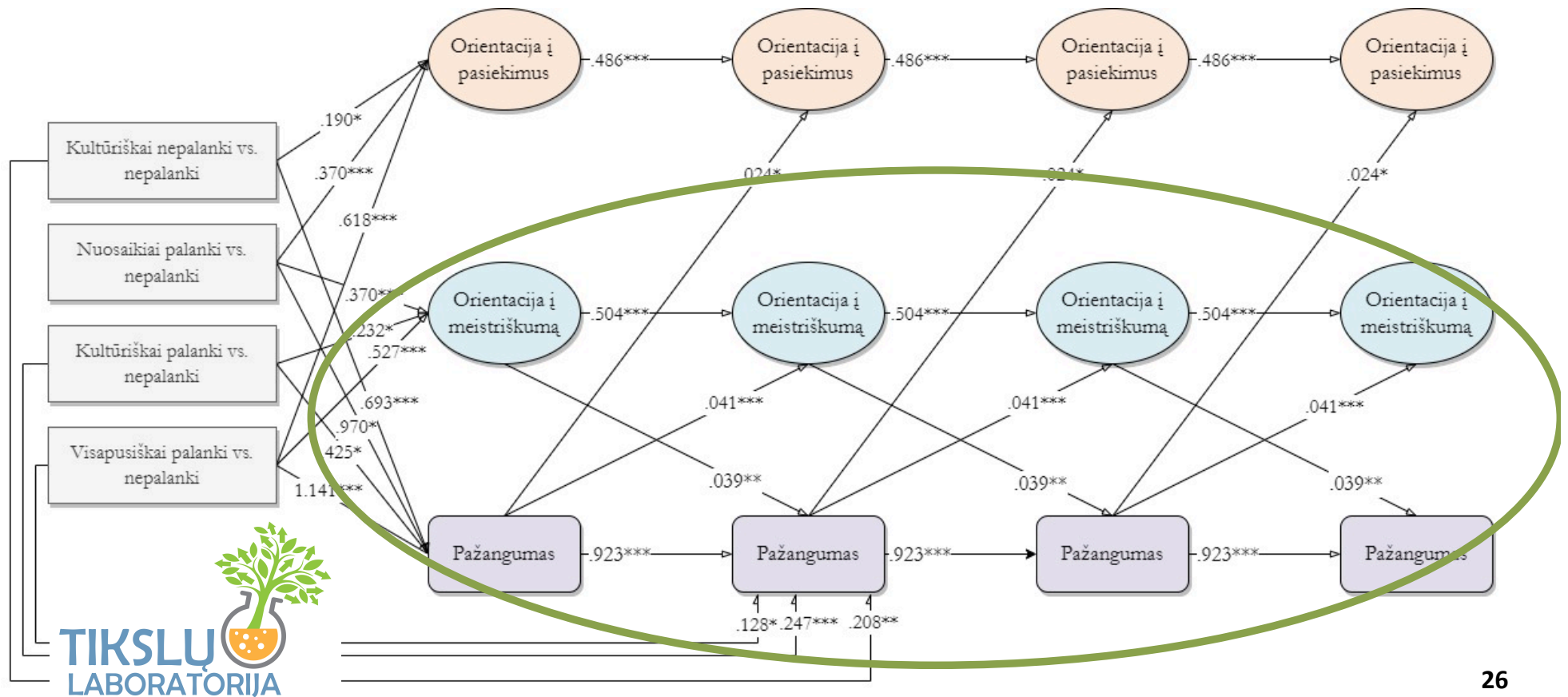

4

**Akademinių tikslų ryšys su
pasiekimais SEK
pogrupuose**

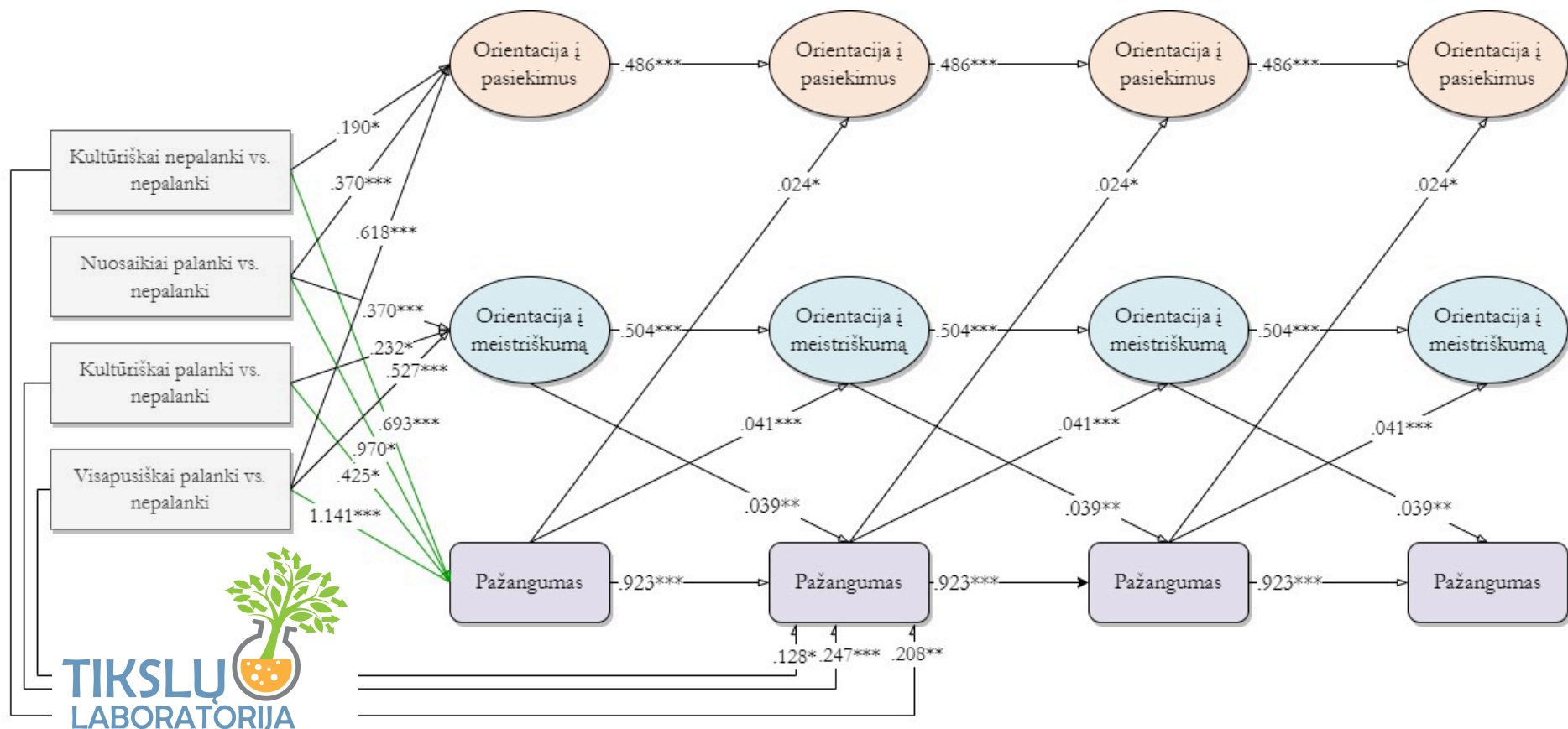
Formuojasi palankus cikliškas kumuliacinis motyvacijos raidos mechanizmas

Pasiekimais grįsta motyvacija palankių cikliškų ryšių su pasiekimais neturi

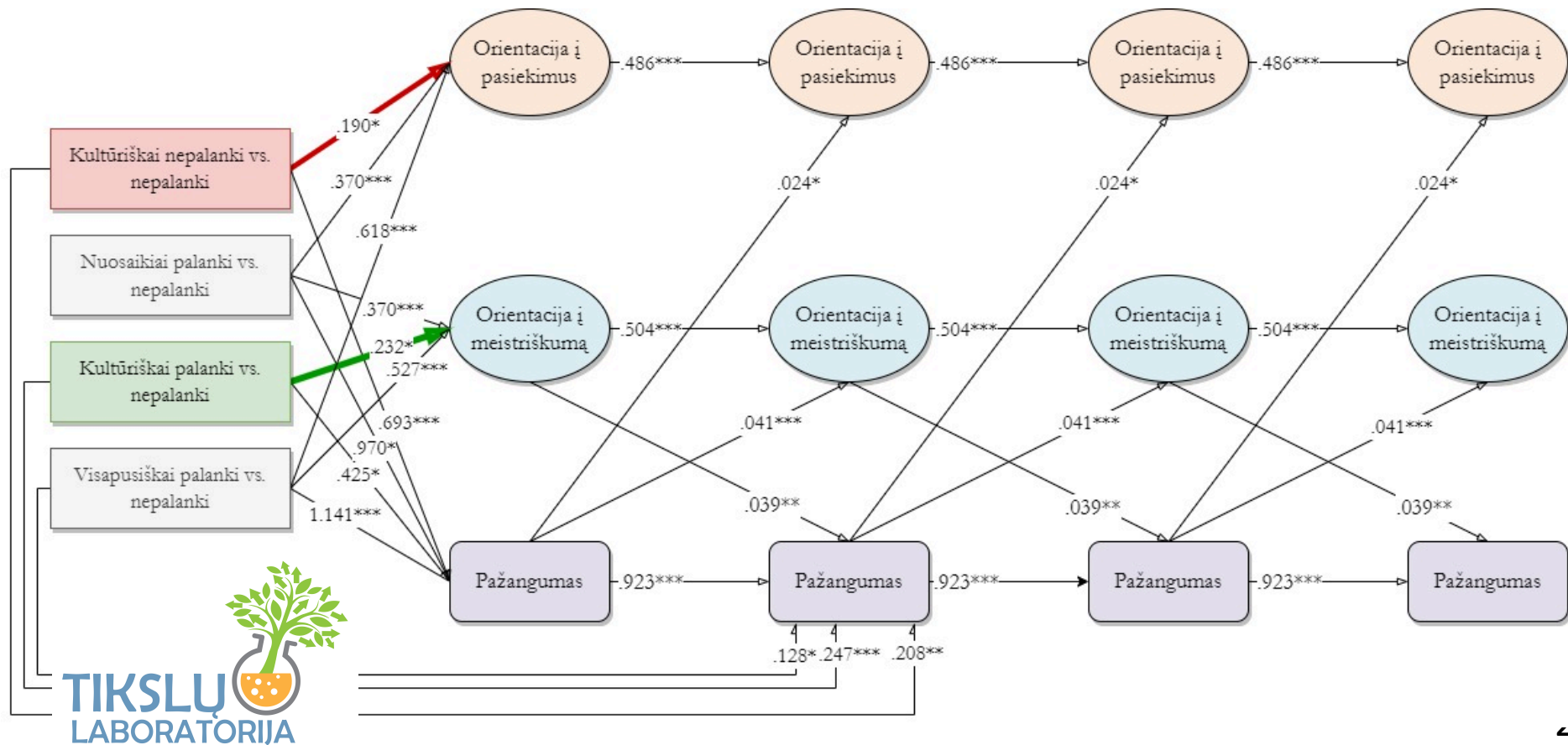
Tiek materialiai, tiek kultūriškai palankesnė aplinka stiprina mokinių pasiekimus

Kultūriškai palankesnė aplinka stiprina orientaciją į meistriškumą

Tiek materialiai, tiek kultūriškai palankesnė aplinka stiprina mokinių pasiekimus

Kultūriškai palankesnė aplinka stiprina orientaciją į meistriškumą

6

APIBENDRINIMAS

Apibendrinimas I: motyvacijos stiprinimas

- Stebime kelis tipiškus akademinės motyvacijos profilius, kurie susiję su skirtingomis rizikomis ir stiprybėmis;
- Dviejų metų laikotarpiu ryškūs motyvacijos praradimai, ypač tarp labiausiai motyvuotų:
 - Aktualu kalbėti apie LT paauglių motyvacinį atsparumą (Skinner et al., 2013);
- Stiprinant paauglių motyvacinę ilgalaikėje perspektyvoje aktualu:
 - Stiprinti jų orientaciją į meistriškumą (ne (tik) pasiekimus), nes būtent tokia motyvacija su pasiekimais turi palankius kumuliatyvius tęstinius ryšius;
 - Tai reiškia atskaitos taško mokantis perkėlimą nuo kitų į save:
 - Nuo mokytojo kaip vertintojo prie mokytojo kaip universalių kriterijų šaltinio.

Apibendrinimas II: SEK reikšmė motyvacijai

- Stebimas ryškus akademinės motyvacijos atotrūkis pagal SEK aplinką;
- Nepriteklius patiriančių paauglių akademinėi motyvacijai svarbi kultūrinė aplinka:
 - Kultūriškai turtingesnė aplinka susijusi su palankesne motyvacija, ypač su meistriškumo siekiu augimu;
- Kultūriškai turtingą aplinką galima sieti su stipresne akademinė motyvacija, tačiau svarbu tirti šio ryšio mechanizmus;
- Klausimas – koks mokyklos vaidmuo formuojant kultūriškai turtingą aplinką, ypač mokiniams iš nepalankios SEK aplinkos?

Susijusios PaNel ir NO-GAP publikacijos

Recenzuojami rankraščiai:

Erentaitė, R., Vosylis, R., Raižienė, S., Simonaitienė, B., Augustinienė, A., & Branje, S. (2022). Stability and change in academic motivation patterns among adolescents with different SES background before and during Covid-19 pandemic. *European Journal of Developmental Psychology*.

Erentaitė, R., Vosylis, R., Sevalneva, D., Melnikė, E., Raižienė, S., & Daukantaitė, D. (2022). Profiles of academic functioning in middle school: Links to student background and perceived teaching practices. *Frontiers in Psychology*.

Paskelbti straipsniai:

Vosylis, R., Erentaitė, R., & Klimstra, T. (2020). The material context of adolescent identity formation: A family economic stress approach. *Identity*. <https://doi.org/10.1080/15283488.2020.1836491>

Erentaitė, R. (2020). Nepritekliai nemotyvuoja: paauglių siekiai socialinės nelygybės kontekste. *Pilietinė visuomenė ir darnus vystymasis. Tyrimų apžvalga*, 1, 28-34.

Daugiau rezultatų: <https://tikslulaboratorija.ktu.edu/> , <https://nogap.ktu.edu/>

Lietuvos
mokslo
taryba

Projektą „Paauglių asmeninių tikslų formavimosi mechanizmai socialinės nelygybės kontekste (PaNel)“ finansuoja Lietuvos mokslo taryba (LMTLT) pagal sutartį Nr. S-MIP-19-26.

TIKSLŲ
LABORATORIJA

**AČIŲ 36 TYRIMO
GIMNAZIJOMS!**

**AČIŲ TYRIMO
KOMANDAI!**

Iš kairės: Berita Simonaitienė, Rimantas Vosylis, Aldona Augustinienė, Rasa Erentaitė ir Saulė Raižienė

XIV LETA FORUMAS, 2022 03 31